

Maak het maar zichtbaar!

‘Dat is tegenwoordig toch geen probleem meer?’ Anton Koolwijk, humanistisch raadsman in Amsterdam, hoort dit geregeld, maar weet wel beter. Als het geen probleem is, waarom blijven homoseksuelen ouderen dan zo vaak onzichtbaar in zorgcentra? Uit grote angst voor negatieve reacties, zo is gebleken. Daarom zet Koolwijk zich in voor deze verborgen groep. Dankzij zijn inspanningen is De Rietvinck in Amsterdam het eerste officiële homovriendelijke zorgcentrum in Nederland. ‘Ik zie hier een taak voor geestelijk verzorgers’, zegt hij.

Drie jaar heeft de renovatie geduurd. De Rietvinck, een zorgcentrum bij het Haarlemmermeerplein in Amsterdam, opende in november 2009 weer haar deuren. Er is een extra etage op het pand gezet met dakkapelletjes. De zorgappartementen zijn opgeknapt en er zijn groepswoonruimtes voor onder meer dementerende ouderen. In totaal wonen 65 mensen in de Rietvinck. De huiskamers van de groepswoonruimtes kijken uit op het stille water van de Brouwersgracht. Alles ruikt naar nieuw. Bij de ingang is een kleine regenboogsticker op de glazen schuifdeur geplakt.

De Rietvinck is onderdeel van de Osiragroep, vertelt Anton Koolwijk. Hij is hier geestelijk verzorger. ‘De Osiragroep zet zich in voor wonen, zorg en welzijn in Amsterdam en wil er zijn voor alle Amsterdammers, dus ook voor roze Amsterdammers. Voor sommige mensen is dat een uitnodiging om te komen, omdat ze graag in een huis willen wonen waar een open sfeer bestaat. Voor anderen is het een reden om het huis juist te mijden. Zo hoorde ik dat enkele ouderen uit een conservatief zorgcentrum niet bij de opening van De Rietvinck wilden zijn: “We gaan daar niet naar toe, want daar huist de zonde”. Er is dus nog veel werk te doen.’

Historicus Judith Schuyf deed onderzoek naar de positie van homoseksuelen in Nederland in de twintigste eeuw. In hun jeugd was homoseksualiteit onzichtbaar in de maatschappij. Er was een cultuur van stilzwijgen en dat zorgde ervoor dat het vrijwel onmogelijk was om informatie over homoseksualiteit te vinden. In hun leven hebben zij dit zien veranderen. Van stilzwijgen en onzichtbaarheid ging het eind jaren vijftig naar voorzichtige tolerantie. Vanaf de jaren zestig ontstond er een meer open cultuur. In zorgcentra is van deze tolerante sfeer niet veel terug te vinden. Uit onderzoeken blijkt dat roze ouderen daar onzichtbaar

blijven. ‘Dat is zeker in Amsterdam wonderlijk’, zegt Koolwijk, ‘waar zo’n 7000 homoseksuelen mannen en vrouwen van zestig jaar en ouder wonen. homoseksuelen zijn huiverig om in zorginstellingen te gaan wonen. Ze hebben zeer weinig vertrouwen in de homovriendelijkheid van zorgverleners, instellingen en medebewoners en voelen zich dan ook onveilig. Je bent oud en extra kwetsbaar als je in een gemeenschap terecht komt en je weet niet of die homovriendelijk is. Sommige roze ouderen houden daarom hun geaardheid geheim. Volgens de overheid is zes tot zeven procent van de Nederlandse bevolking homoseksueel. Het is dus zeker een landelijk probleem als oudere homoseksuelen terug in de kast gaan, of niet in een zorginstelling willen wonen. Het zijn twee reacties op hetzelfde: je onveilig voelen.’

Niet alleen de medebewoners kunnen een gevoel van onveiligheid geven, ook over zorgverleners bestaat bij roze ouderen veel onbehagen. Koolwijk erkent dat dit een belangrijk aandachtspunt is: ‘Juist omdat iedereen het onvoorstelbaar vindt dat homoseksualiteit een probleem is bij medebewoners en medewerkers blijft het ongenoemd en onzichtbaar. Homoseksualiteit is – dus ook in Amsterdam – voor sommige mensen iets onbekends. En onbekend maakt onbemind. Veel laagopgeleide Nederlanders, allochtonen, ouderen en religieuze mensen blijken negatief over homoseksualiteit. Onze insteek is om te zeggen ‘jullie zijn er onbekend mee’. Ik zeg dan vaak: “vroeger vond ik andere godsdiensten en homoseksualiteit ook bedreigend”. We kiezen dus voor een positieve benaderingswijze, gericht op informeren en scholing.’

Koolwijk: ‘Roze ouderen hebben veelal geen kinderen. Hun sociale netwerk is in de loop der jaren gekrompen. Eenzaamheid en verlies of het ontbreken van mantelzorg is hun grote zorg. Onderzoek toont aan dat zij behoefte hebben aan versterking van hun sociale netwerk en aan homovriendelijke zorgverleners. Daarnaast hebben zij behoefte aan een homovriendelijke omgeving. Al geruime tijd was ik betrokken bij een werkgroep over roze ouderen. We kwamen er achter dat in Amsterdam meer oudere

Roze Loper

Dankzij het Consortium Roze 55+ (ANBO, COC Nederland, Movisie en Schorer) heeft de Tweede Kamer een motie aangenomen voor landelijke invoering van een certificaat voor homovriendelijke zorgverlening: de Roze Loper. De Rietvinck heeft inmiddels een Roze Loper ontvangen omdat het als eerste zorgcentrum in Nederland voldoet aan de kwaliteitscriteria. Het is de bedoeling dat meer zorgcentra in Nederland een Roze Loper krijgen. Meer informatie via e-mail: oudroze@osiragroep.nl.

‘Als andere mannen ’s morgens bij de koffie over hun vrouwen en kinderen praten, wat moet ik dan? Moet ik vertellen hoe gelukkig ik ben geweest met Wim? Daar begin ik niet aan.’

Foto: Cor Mantel

homoseksuelen wonen dan oudere Turken en Marokkanen. Voor deze laatste groepen werd speciaal beleid ontwikkeld. Alleen willen nieuwe Nederlanders niet vaak in zorgcentra wonen, zij hebben doorgaans een sterk netwerk en worden ondersteund door verwanten. Voor oudere homoseksuelen geldt vaak het tegenovergestelde: zij hebben geen sterk en uitgebreid netwerk, ook omdat ze meestal geen kinderen hebben. Homoseksuele ouderen blijken behoefte te hebben aan roze voorzieningen, juist vanwege de eenzaamheid en gebrekkige sociale ondersteuning. Daarom vond ik het belangrijk dat De Rietvinck een homovriendelijk label zou krijgen. In De Rietvinck zijn we begonnen met het opzetten van een roze dagbesteding. Elke maand is er bovendien café Rosé, een ontmoetingsplek voor bewoners en buurtbewoners die van roze gezelligheid houden. Het is fijn voor oudere homoseksuelen om onder elkaar te zijn, dat er een plek voor ontmoeting is met gelijkgestemden. Voor plezier, maar ook voor verdieping. Er is roze dagbesteding waar homoseksuelen met een zorgindicatie terecht kunnen en ik organiseer ook herinneringsgroepen: homoseksuele ouderen kunnen hier met elkaar in gesprek komen, herinneringen ophalen, hun biografie uitwisselen met elkaar.

Café Rosé was bij de opening direct een succes, vertelt Koolwijk. Hij laat enkele reacties zien van bezoekers: ‘Dank voor uw initiatieven!’ ‘Bravo, goed werk en een heel goed initiatief’ ‘Heel goed idee!’ ‘Geweldig wat jullie allemaal doen voor ons! Hartelijk dank!’

Op zijn eigen homoseksualiteit heeft Koolwijk nooit negatieve reacties gekregen van collega's of bewoners. ‘Misschien komt dat doordat ik niet dag en nacht in een verzorgingshuis ben. Ik woon er niet en heb, als geestelijk verzorger, ook een bepaalde positie in het huis. Ik ben wel voorzichtig met bewoners, maar soms weten mensen het al voordat ik het heb genoemd. Een keer vroeg een honderdjarige onderwijzeres het mij rechtstreeks: ‘Heb je een vrouw?’ ‘Nee, ik heb een vriend’, en toen vroeg ze: ‘wie is bij julie dan de man?’, waarop ik zei: ‘dat is bij ons week op en week af’. Toen begon ze te lachen en begreep ze ook dat ze eigenlijk een vreemde vraag had gesteld. Voor mij is het belangrijk om zo snel mogelijk open te zijn. Dat geeft mij meer vrijheid van bewegen en bevordert de tolerantie.

Als geestelijk verzorger vervul je een belangrijke rol in een huis. Je draagt zorg voor het mentaal welbevinden van bewoners. Als de sfeer voor homoseksuelen vijandig is, is het aan de geestelijk verzorger om dit te signaleren en om in actie te komen. Want dat is belangrijk aan de plek van de geestelijk verzorger in een organisatie. Je kent de bewoners, van hen hoor je de nood en behoeften die er bestaan. Vervolgens kun je helpen hiervoor beleid te ontwikkelen. Ik heb dat ook gedaan en heb de raad van bestuur kunnen overtuigen dat er structureel beleid gemaakt moest worden voor roze ouderen. In die zin zijn geestelijk verzorgers bemiddelaars, bruggenbouwers, en zetten zij zich in voor de mensen zonder stem.

Informeren heeft absoluut zin om vooroordelen tegen te gaan. Zo organiseer ik voor ouderen ‘wereldreizen’ en laat ik mensen uit verschillende culturen vertellen over hun achtergrond. Dat is leerzaam en verrijkend. Dit geldt ook voor homoseksualiteit. Café Rosé maakt homoseksualiteit zichtbaar. “Dat komt bij ons niet voor”, hoor ik wel eens als het over homoseksualiteit gaat. Maak het maar zichtbaar, zeg ik dan. Besteed er maar aandacht aan - in een veilige omgeving. Een geestelijk verzorger verbindt partijen met elkaar, dat is het eigene en de kracht van ons vak.’

Eric de Rooij en Roeland Ensie

Literatuur

- P. Hofman, *Roze dagbesteding: Oud en proud. In: Gaykrant nr. 642 (feb. 2010)*
- M. Nieuwenhuis e.a., *Homoseksuelen in Amsterdam, rapport van de gemeente Amsterdam, 2009*
- Judith Schuyf en Jan Griffioen, *Gevoelsgenoten van zekere leeftijd. Levensverhalen van oudere homoseksuele vrouwen en mannen, 1997*

Ieder mens wil graag afscheid nemen van een dierbare overledene met een afscheidsbijeenkomst die uitdrukking geeft aan de herinneringen, gevoelens en gedachten van de nabestaanden.

Samen op een goede manier afscheid nemen is waardevol.

Afscheid nemen van een overledene

Persoonlijke toespraak

Bij de Stichting Humanistische Uitvaartbegeleiding kunt u terecht voor uitvaartbegeleiders die tijdens de afscheidsbijeenkomst een persoonlijke toespraak houden. In één of meer gesprekken met u bereiden zij zich hierop voor. Humanisten gaan ervan uit dat de mens zelf inhoud aan zijn leven kan geven. In de toespraak zal dan ook het leven van de overledene centraal staan. Ook kunnen zij u helpen met het schrijven van een rede die u zelf uitspreekt. De ruim 200 begeleiders van de Stichting hebben een speciale cursus gevolgd.

Meer informatie

Wilt u meer weten over deze dienstverlening of zou u zelf de cursus willen volgen? Neemt u dan contact op met: Stichting Humanistische Uitvaartbegeleiding Postbus 75490 • 1070 AL Amsterdam 020 521 90 50 • info@humanistischeuitvaart.nl www.humanistischeuitvaart.nl

zelf denken samen leven | samen afscheid nemen